

הפרשת חלה מפנקייק ולחוח

או ליבשה בחמה, חייבת, שכבר נתחייבה משעת גלגול. גלגלה על דעת סופגנין וכיוצא בהן, ונמלך לעשותה לחם, חייבת.

ברם, הש"ך כתב שראוי להחמיר ולהפריש בלא ברכה:

ש"ך יורה דעה סימן שכט ס"ק ד:

הרבה פוסקים חולקים דהיכא דבילילתה עבה אפילו גלגלה על דעת לבשלה חייבת בחלה, דמיד נתחייבה משעת גלגול, כדאיתא בב"י. לכן יש להחמיר להפריש חלה בלא ברכה, או לאפות מעט ממנה, שעל ידי כן תתחייב כולה בחלה וכדבסעיף שאחר זה.

ג. מועד הפרשת חלה מבלילה רכה

השו"ע פסק כדעת רבי יוחנן, שעיסה רכה שאפאה חייבת בחלה:

שולחן ערוך יורה דעה סימן שכט סעיף ב:

עיסה שבילילתה רכה ואפאה בתנור או במחבת חייבת בחלה.

❖ **האם ניתן להפריש חלה מבלילה רכה לפני האפייה, או שלפני האפייה אינה חייבת בחלה ולכן אף אם הפריש לא יצא?**

מדברי ר"ת לעיל מתבאר, שלא הולכים אחר מחשבתו אלא אחר המציאות הנוכחית, ולכן עיסה רכה, אף על פי שדעתו לאפותה, אינה בכלל חיוב חלה:

תוספות מסכת בבא קמא דף צד עמוד א:

היכא דאין תחילתו עיסה אין מתחייב בחלה עד אחר אפייה.

האחרונים דנו, האם כך הדין גם לשיטת הר"ש הנ"ל (שנפסקה להלכה). רבים מהאחרונים הסיקו, שחיוב חלה יחול רק אחר האפייה, כשיהיה לעיסה תואר לחם:

שו"ת שבט הלוי חלק ח סימן רמז:

בענין הפרשת חלה מלעקר (טורט) שהיתה הבלילה בלילה רכה... החיוב מכאן ואילך לא למפרע משעת האפייה לשעת גלגול... תורת לחם מקבל רק בנדון זה משעת אפייה, ושפיר מעורר מעלתו על אי ידיעה בזה ושהמכשול קרוב או דאין מפרישין כלל, או דאין מפרישין כהלכה זאת אומרת לפני האפייה.

אולם, יש מן הפוסקים שכתבו, שכיוון שדעתו לאפות את העיסה הרכה, יתכן שחיוב חלה חל כבר בעודה בלילה:

שו"ת להורות נתן חלק ז סימן פב:

יש לנו לחוש לחומרא דשמא כיון שהיה מחשבתו לאפות לכן נתחייב בחלה מיד בשעה שעשה עיסה רכה, וכסברת הראשונים דבמחשבה תליא מילתא... איכא עצה להפריש חלה גם לפני האפייה, והוא על פי המבואר בשו"ע (סי' שכ"ז ס"א) המפריש קמח ואומר כשתעשה עיסה יחול עליה שם חלה דבריו קיימים... אם כן יכול להפריש מעיסת הלעקאך עצמה ולומר שיחול עליה שם חלה לכשתיאפה דמהני.

❖ **השו"ע כתב שבדיעבד אם הפריש קמח על עיסה ואמר שבשהקמח יעשה עיסה יחול עליה שם חלה, מועיל. האם בווונתו אף בשמה שמפריש יישאר עיסה רכה ואף לכתחילה?**

הקדמה:

טעמה של מצוות חלה מבואר בספר החינוך (מצוה שפה): "לפי שחיותו של אדם במזונות, ורוב העולם יחיו בלחם, רצה המקום לזכותנו במצוה תמידית בלחמנו, כדי שתנוח ברכה בו על ידי המצוה, ונקבל בה זכות בנפשנו, ונמצאת העיסה מזון לגוף ומזון לנפש".

❖ **שאלה: האם צריך, ובאיזה אופן, להפריש חלה מבלינצ'ס, פנקייק או לחוח?**

א. מקור הדין

במסכת חלה, מבואר, שיש עיסות שפטורות מהפרשת חלה:

משנה מסכת חלה פרק א משנה ד:

הסופגנין והדובשנין והאסקריטין וחלת המשרת והמדומע - פטורין מן החלה.

מבאר הרא"ש שמדובר על עיסות רכות:

הלכות קטנות לרא"ש הלכות חלה סימן ב:

אלו חייבין במעשר ופטורים מן החלה... הסופגנים והדובשנין והאסקריטין וחלת המשרת והמדומע... וכולהו לישתן רכה.

בגמרא מובאת מחלוקת אמוראים בביאור המשנה:

תלמוד בבלי מסכת פסחים דף לז עמוד א:

אמר ריש לקיש: הללו מעשה אילפס (מחבת) הן. ורבי יוחנן: אמר מעשה אילפס חייבין, והללו שעשאן בחמה.

ב. בלילה עבה שעתידי לבשלה

❖ **סופגניות המטוגנות בשמן עמוק (שדינו בבישול) חייבות בהפרשת חלה?**

למדנו, שעיסה רכה מבושלת פטורה מחלה. אולם, לגבי עיסה עבה כתבו התוספות בשם רבנו תם:

תוספות פסחים דף לז עמוד ב:

אבל בלילתו עבה כולי עלמא מודו דחייב בחלה, אפילו על ידי משקה, דהא חיוב חלה הוי משעת גלגול כדמוכח בכמה דוכתי.

לעומת זאת, הר"ש פוטר מחיוב חלה כאשר גלגל את הבצק על דעת לבשלו:

פירוש הר"ש חלה פרק א משנה ה:

ומיהו נראה דעיסה גמורה נמי פטור כדמוכח בפ' כיצד מברכין, דתני ר' חייא לחם העשוי לכותח פטור מחלה... אלמא אף על גב דמשעת גלגול קאתי חיוב חלה, כיון דגלגל אדעתא לאפות בחמה מפטרה דסופו לבטל מתורת לחם.

וכן פסק השו"ע:

שולחן ערוך יורה דעה סימן שכט סעיף ג:

עיסה שבילילתה עבה, וגלגלה על דעת לבשלה או לטגנה או לעשותה סופגנין או ליבשה בחמה, ועשה כן, פטורה. גלגלה לעשות ממנה לחם, ונמלך לבשלה או לטגנה או לעשותה סופגנין

ד. מקור החלוקה בין עיסות רכות שונות

הגמרא בברכות מחלקת בין סוגים שונים של בלילות הנעשות במחבת:

תלמוד בבלי ברכות דף לז עמוד ב:

כי אתא רבין אמר רבי יוחנן: טרוקנין פטורין מן החלה. מאי טרוקנין? אמר אביי: כובא דארעא. ואמר אביי: טריתא פטורה מן החלה. מאי טריתא? איכא דאמרי: גביל מרתח.

וכן פסק השו"ע:

שולחן ערוך יורה דעה סימן שכט סעיף ה:

טריתא, דהיינו עיסה שבילתה רכה ושופכין אותה על הכירה ומתפשט עליה ונאפית, פטורה. אבל אם יש בכירה גומא ושופכין אותה לתוכה, חשוב לחם וחייב.

האם מדובר על סוג בלילה שונה או רק על צורת אפייה שונה?

ה. חיוב חלה בבלינצ'ס, פנקייק ולחוח

הפרי מגדים מביא שני הסברים מה ההבדל בין 'טרוקנין' שחייבים בחלה ל'טריתא' שפטורה:

פרי מגדים אשל אברהם סימן קסח ס"ק מ:

עיינ לבוש... וטריתא בלילה רכה מאוד, משמע דזה ההבדל בין טרוקנין לטריתא.

ובמגן אברהם משמע שההבדל זה בגומא ויש בו תאר לחם, וזה מתפשט ואין בו תאר לחם.

באר לפי הפירושים השונים בפרי מגדים מה המבדיל בין 'טרוקנין' ל'טריתא'.

לאור הגדרות אלו כתב הגר"א וייס למעשה:

קובץ זכרון שבת ואריה - חלה, מבי רב סימן ו:

נראה להלכה, דאותן פנקייקס ששופכים על גבי משטח והן מתפשטין, פטורין מן החלה. דהלא בלילתן רכה ביותר, והם גם מתפשטין ולכולי עלמא פטורין מן החלה. אך אותן שיש במשטח שלהם גומות קטנות, מעין קוביות קוביות, יש להסתפק אם דינם כגומא, ויש להפריש מהם חלה בלי ברכה.

ממשיך הגר"א וייס ואומר, שגם כאשר אופה בעזרת עיגול מתכת שאינו עוצר את התפשטות העיסה אלא רק מגביה מעט את הבלילה, פטור:

שם:

נשאלתי במה שנהוג בצבא ששופכים על משטח, ושמים 'רינג' דהיינו עיגול של מתכת על גבי המשטח, ושופכים לתוך הרינג כדי שלא יתפשט, אבל הרינג אינו חלק של המשטח, ונראה לכאורה שדומה לטריתא ופטורה מן החלה.

אולם הגר"ד יוסף כתב, שאם יש שפה לכלי, כגון לחוח שמתרומם בגלל שולי המחבת, דינו כ'טרוקנין' ואם קבע עליו סעודתו מברך המוציא:

הלכה ברורה סימן קסח סעיף כד:

עיסה רכה... אם כששופך ממנה על המחבת מתפשטת העיסה מסביב (כגון עיסת בלינצ'ס או פנקייק), ברכתה מזונות ועל

המחיה אפילו אוכל ממנה כשיעור סעודה... ולענין "הלחוח" שהוא הלחם שאופים התימנים, אם נעשה על מחבת חם נראה... שאם קובע סעודתו עליו מברך "המוציא ו"ברכת המזון". ואם נעשה על גבי כירה פתוחה באופן שהבצק מתפשט על פני הכירה, אפילו אם קובע סעודתו עליו מברך "מזונות" ו"על המחיה".

בספר שו"ע המקוצר תלה את הדבר בעובי הבצק בפועל:

שו"ע המקוצר סימן קע סעיף יט:

ככרות לחוח העשויות נקבים נקבים בצידם העליון אם הם עבים באמצעיתם כשמונה מילימטר או יותר צריך להפריש מהם חלה בברכה... ואם עבין מארבעה עד שבעה מילימטר יש להפריש בלא ברכה, וכשהעובי שניים או שלושה מילימטר פטורים לגמרי, דכיון שהם כל כך דקים אינם נחשבים לחם, והוא הדין לרקיקים הנקראים בשם בלינטשם חביתיות, שהם פטורים מטעם זה.

לפי זה איזה פנקייק פטור מחלה ואיזה חייב?

הגר"י יוסף כתב בשם התבואות שדה הסבר אחר, שכאשר נאפה מייד לאחר השימה על המחבת פטור, אך בלילה רכה שלוקח לה זמן להאפות חייבת בחלה:

ילקוט יוסף יורה דעה סימן שכד סעיף ד:

הדבר תלוי אם העיסה בלילתה רכה והיא **נוזלית כמים**, ושופכים אותה על מחבת חם, **ומיד היא מתפשטת ונאפית**, פטורה מהפרשת חלה, וכגון הבלינצ'ס שזמן אפייתו על המחבת הוא כ- 30 שניות. אבל אם לוקחים עיסה דלילה זו, ואופים אותה בתנור או על המחבת, ומאפה זה זקוק לזמן אפייה, ואינו נאפה מיד, חייב בהפרשת חלה. וכגון עוגת טורט או הלחוח המצוי כיום ואת החלה יפריש לאחר האפייה. ואם הלחוח דק שמיד עם התפשטותו על המחבת הוא נאפה, דינו כדין הבלינצ'ס שפטור מהפרשת חלה.

ו. הלכה למעשה

נפסק בספרנו תורת המחנה (שעתיד להתפרסם בע"ה בקרוב):

תורת המחנה חלק ד פרק י תשובה ג:

א. עיסה מבלילה עבה, שדעתו לאפותה או לטגנה במעט שמן - יפריש ממנה חלה בברכה, אך אם דעתו לבשלה במים או בשמן עמוק (כגון סופגניות, ספינג' וכדומה) - יפריש בלא ברכה, ואם היתה דעתו לבשלה, ולבסוף נמלך ואפאה ואפילו אפה ממנה רק מעט, חייב להפריש ממנה חלה בברכה.

ב. עיסה מבלילה רכה הנעשית בתוך כלי (כמו עוגה בחושה) חייבת בהפרשת חלה **לאחר** האפייה, אם הצטרפה העיסה לשיעור חלה. כיוון ששיעור הקמח במאפים אלה מועט, יש לצרף את התבניות זו לזו באמצעות כיסויים בכיסוי אחד, ולהפריש מהם חלה בלא ברכה. כשקיים חשש שישכחו להפריש חלה לאחר האפייה, יפרישו חלה בלא ברכה מהבלילה, ולאחר האפייה יצרפו את התבניות ויפרישו חלה שנית בלא ברכה.

ג. עיסה מבלילה רכה ביותר, שאין לה תואר לחם, פטורה מהפרשת חלה. הואיל והגדרה זו שנויה במחלוקת בין הפוסקים, המכין עוגת טורט או פל בלגי, יפריש חלה בברכה אם הצטרפו המאפים לשיעור חלה. לעומת זאת, המכין פנקייק וכדומה, שהוא מעט עבה, יפריש חלה בלא ברכה, והמכין חביתיות דקות ביותר, אינו צריך להפריש חלה כלל.

